

EVLAT EDİNMEDE RIZA

Yrd. Doç. Dr. Süleyman YALMAN*

ÖZET

Evlat edinme çocuğun hukuki durumunu değiştirir ve bundan dolayı esas itibariyle rızasına ihtiyaç duyulur. Rıza çocuğun kişilik haklarındandır. Küçük ayırt etme gücüne haiz ise evlat edinmede rızası gereklidir.

Çocuk vesayet altında ise, ayırt etme gücüne sahip olsa bile vesayet dairelerinin rızası gereklidir.

Evlat edinme, çocukla anne babası arasındaki ilişkiyi ortadan kaldırır. Bu yüzden kanun, anne babanın rızasını aramaktadır. Anne baba rızasını, yazılı veya sözlü olarak mahkemeye bildirir ve tutanağa geçirilerek açıklanır.

Anne babadan birinin rızası, kim olduğu veya uzun süreden beri nerede oturduğu bilinmediği veya ayırt etme gücünden sürekli olarak yoksun bulunduğu, küçüğe karşı özen yükümlülüğünü yerine getirmediği zaman aranmaz.

Evlat edinilen evli bir kişi ise, evlat edinmede, eşinin rızası da gereklidir.

Arama Kavramları:

1. Evlat edinme
2. Rıza
3. Anne-Baba

ZUSAMMENFASSUNG

Die adoption veraendert die Rechtsstellung des Kindes und bedarf darum grudsatzlich seiner Zustimmung. Die Zustimmung steht dem Kinde um seiner Personlichkeit willen zu. Ist das Kind urteilsfähig so ist zur adoption seine Zustimmung notwendig.

Steht das Kind unter vormundschaft so ist zur adoption in jedem Fall also auch wenn es urteilsfähig ist, die zustimmung der vormundschaftlichen aufsichtbehörde erforderlich.

Die adoption hebt das Kindesverhaeltnis zu den Eltern auf. Das Gesetz verlag darum ihre zustimmung. Die Zustimmung ist der adoption behörde schriftlich oder mündlich zu protokoll zu erklaren.

Von der zustimmung eines Elternteils kann abgesehen werden, wen er unbekant, mit unbekanntem Aufenthalt Laenger abwesend oder dauernd urteilsunfähig ist, wenn er sich um das Kind nicht ernstlich gekümmert hat.

Ist die zu adoptierende Person verheiratet, so bedarf ihre adoption der zustimmung des ehgatten.

SUCHBEGRIFFE:

1. Adoption
2. Zustimmung
3. Eltern

I. Genel Olarak

Evlat edinme işlemlerinde rıza, MK. m. 308' de ayırt etme gücüne sahip (mümeyyiz) küçüğün rızası, MK. m. 309' da ana ve babanın rızası, MK. m. 308/III' de vesayet makamlarının rızası, MK. m. 313/II' de ergin ve kısıtlıların evlat edinilmesinde eşin rızası, olmak üzere bir çok yerde düzenlenmiştir. Evlat edinme işlemlerinde rızanın aranması çocuğun yararına hizmet eden bir unsurdur¹.

A. Rızanın Eski ve Yeni Medeni Kanunda Önemi

Yeni Türk Medeni Kanununda düzenlenen, evlat edinme hükümleri ile eski Türk Medeni Kanununun evlat edinme hükümleri karşılaştırıldığında, şu iki duruma işaret edilir. Yeni düzenlemeyle Türk Medeni Hukukunda evlat edinme kural olarak ortadan kaldırılamaz bir konuma getirilmiştir. Eski Medeni Kanuna göre, sözleşme niteliğinde olan evlat edinme, yeni Medeni Kanunda, resmi hukuki işlem haline dönüştürülmüştür.

Rızaya ilişkin olarak, yeni Medeni Kanun madde 308/II (ayırt etme gücüne sahip küçüğün rızası), eski Medeni Kanun madde 254' ün aynısıdır. Fakat eski Medeni Kanunda, küçüğün rızası, sözleşmenin tarafı olan bir kişinin irade açıklamasıyken, yeni Medeni Kanunda küçüğün rızası genellikle resmi işleme yöneliktir². Bu durum ergin ve kısıtlıların evlat edinilmesinde de geçerlidir (MK. m. 313/III). Bunun anlamı, ergin ve kısıtlılar da, ayırt etme gücüne sahip küçükler gibi ancak kendi rızaları ile evlat edinilebilir.

Yeni Türk Medeni Kanunu, yetişkinlerin evlat edinilmesini düzenleyen madde 313/II' de evli bir kişinin evlat edinilmesinde diğer eşin rızasını öngörmüştür. Bu düzenleme eski Medeni Kanun madde 255' in aynısıdır.

Yeni Türk Medeni Kanunu m. 308/III' de vesayet altındaki kişinin evlat edinilmesinde, vesayet dairelerinin izninin gerekli olduğunu düzenlemiştir. Yeni düzenleme, eski Medeni Kanun m. 254 ile örtüşmektedir. Yeni Medeni Kanunun 308/III. maddesi eski Medeni Kanunun 254. maddesinin aynısıdır. Eski düzenlemede olduğu gibi yeni düzenlemede de, vesayet altındaki kişinin evlat edinilmesi, vesayet idarelerinin izniyle mümkündür. Burada eski kanun hükümleri ile yeni kanun hükümleri arasındaki temel fark, eski Medeni Kanun m. 254' de, vesayet altındaki kişinin evlat edinilmesi için ana-babanın veya vesayet

¹ * Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Medeni Hukuk ABD. Öğretim Üyesi
Schnyder, B, Zustimmung zur Adoption, Beitrage zur Anwendung des neuen Adoptionsrecht, st. Gallen 1979, s. 51.

² **Schnyder**, s. 52.

makamının rızaları alternatif olarak aranırken, yeni Medeni Kanun m. 308/III' de yalnızca vesayet dairelerinin izni yeterli görülmüştür.

Ergin ve kısıtlıların evlat edinilmesinde anne-babanın rızasına ihtiyaç yoktur³. Burada MK. m. 313/III uygulama alanı bulmaz.

B. Çocuğun Yararı Bakımından Rızanın Çeşitleri

Türk Medeni Kanunu m. 305/2' ye göre, evlat edinme işlemi çocuğun yararına olmalıdır. Bu sebepten dolayı dört yerde çeşitli kişilerin veya makamların izni aranmıştır.

MK. m. 308/II' de, ayırt etme gücüne sahip küçüğün evlat edinilmesinde, küçüğün rızası zorunlu bir unsur olarak düzenlenmiştir. Bunun sebebi, küçüğe kendi yararını düşünebilme imkanının sağlanmasıdır. Bundan dolayı küçüğün rızası evlat edinme işleminin kendi yararına olmasına bağlanmıştır⁴. Küçüğün rızası eksik olursa, evlat edinme işlemi sakat, ortadan kaldırılabilir bir işlem konumundadır⁵, sağlıklı bir işlem olarak gerçekleşemez. Zaten evlat edinme çocuğun yararına olmazsa, zorla kabul ettirilemez.

Rızanın gerekli olduğu diğer bir durum da, yetişkinlerin evlat edinilmesinde (MK. m. 313/II), diğer eşin rızası olarak ortaya çıkar. Evlat edinme işlemi diğer eşin yararına olursa, bu her iki eşinde yararına gerçekleşmiş olur⁶. Bu sebeple, eşlerden biri, kadın veya erkek evlat edinilecek olursa, bu işlem onun yararına olsa bile, diğer eşin rızası hilafına evlat edinme işlemi geçerli bir işlem olarak ortaya çıkmaz.

Evlat edinilecek kişi vesayet altında bir kişi olursa, bu kişinin evlat edinilmesinde vesayet dairelerinin izni gereklidir (MK. m. 308/III). Vesayet daireleri izin verirken çocuğun yararını göz önüne alırlar.

Evlat edinme işleminde, anne- babanın rızasının aranması, acaba çocuğun yararının gözetilmesinden mi kaynaklanır? Kesinlikle, anne-babanın rızasının aranması, çocuğun yararının göz önüne alınmasından kaynaklanır. Anne-babanın evlat edinme işlemine rıza göstermesi, çocuğun

³ **Hegnauer**, C, Berner Kommentar, Das Familienrecht, Art. 252- 269, ZGB, Bern 1984, Art. 266, N. 29; **Honsell/ Vogt/ Geiser**, Basler Kommentar zum Schweizerischen Privatrecht, ZGB I, Art. 266 N. 14; **Öztan**, B; Aile Hukuku, Ankara 2000, s. 446.

⁴ **Hess**, M, Die Adoption in Rechtlicher und Sozial-pedagogischer Sicht, Wadenswill 1976, s. 22; **Schnyder**, s. 54.

⁵ **Akıntürk**, T, Aile Hukuku, İstanbul 2002, s. 380; **Öztan**, s. 463; **Hegnauer**, Art. 265, N. 14, Art. 269, N. 1; **Schnyder**, s. 54.

⁶ **Tekinay**, S. S.; Türk Aile Hukuku, İstanbul 1990, s. 453; **Honsell/ Vogt/ Geiser**; Art. 266 N. 13; **Schnyder**, s. 55.

yararı için bir emare, bir işarettir⁷. Bu yüzden kanun, rızasının, çocuğun yararı gözetilmeden açıklanmasını kabul etmemiştir⁸. Anne- babanın, evlat edinme işlemine rıza hakkı, bazı özel durumlarda sınırlandırılmıştır (MK. m. 311). Bu durum, yetişkinlerin evlat edinilmesinde, diğer eşin rızasının arandığı hallerde de söz konusudur (MK.m. 313/II).

II. Zorunlu, Değiştirilemez Rızalar

Değiştirilemez, zorunlu rıza, evlat edinme işlemi için birçok yerde söz konusu olmaktadır. Bunlar, ayırt etme gücüne sahip (mümeyyiz) küçüğün rızası (MK. m. 308/II), vesayet dairelerinin rızası (MK. m. 308/III) ve diğer eşin rızasından (MK. m. 313/II) ibarettir.

Değiştirilemez, kesin rıza kavramından, rızanın, evlat edinme işlemi için zorunlu bir unsur olduğu anlaşılır⁹. Kanunun lafzına göre, bu göz ardı edilemez, yok sayılamaz bir unsurdur.

A. Ayırt Etme Gücüne Sahip Küçüklerin Rızası

MK. m. 308/II' ye göre, evlat edinilecek kişi, ayırt etme gücüne sahip küçük ise¹⁰, evlat edinme işlemine rıza göstermesi, bu işlem için bir zorunluluktur. Ancak, doktrinde¹¹ aşırı bir görüş olarak bunun istisnasının olabileceği ileri sürülmektedir. Yalnız kanuni temsilcinin rızasıyla yetinilmeyerek, ayırt etme gücüne haiz çocuğun rızasına da ihtiyaç duyulması küçüğü korumak içindir. Küçüğün rızası olmamasına rağmen, başkasına evlatlık verilmesi sakıncalıdır. Bundan dolayı, ayırt etme gücüne sahip küçüğün rızasının aranması yerinde bir karardır. Çünkü, kişinin geleceği ile çok yakından ilgili olan ve üstelik tüm hayatı boyunca, kendisine tamamen yabancı bir kişiyi baba veya anne gibi görmeye ve hissetmeye zorlayan bir işlemin yapılmasında, evlat edinilecek olan küçüğün rızasının alınmaması, kişiliğin korunması ilkesi ile uyuşan bir durum değildir¹². Küçüğün rızasının arandığı durumlarda, rıza, belli bir evlat

⁷ Schnyder, s. 55.

⁸ Schnyder, s. 64, 65; Tekinay, s. 458; 2. HD' nin 6.11.1958 tarih ve 5134/ 5199 sayılı kararı. AD. 1958, s. 620.

⁹ Schnyder, s. 56.

¹⁰ Bu çocuklar eskiden 14 yaş ve üzerinde olanlar iken şimdi 16 yaş ve üzeri olalardır. Hegnauer, C./ Breitschmid, P.; Grundriss des Kindesrechts, Bern 1994, s. 81. BGE. 107 II. 22; Honsell/ Vogt/ Geiser; Art. 265 N. 7; Breitenstein, F, Voraussetzungen der Adoption, Beitrage zur Anwendung des neuen Adoptionsrechts, St.Gallen 1979, s. 42; Zuegg, R, Die Vermittlung auslaendischer Adoptivkinder als Problem des praeventiven Kinderschutzes, Zürich 1986, s.169; Kanaatimizce ayırt etme gücü, nispi bir kavramdır. Bu sebeple, evlat edinme açısından küçüğün ayırt etme gücü, bu işlemin kendi üzerinde meydana gelecek sonuçları kavrayabilecek durumda olmasıdır. Bu yüzden küçüğün işlemin hüküm ve sonuçlarını anlayabilecek durumda bulunması yeterlidir, belli bir yaşı tamamlamış olması zorunlu değildir.

¹¹ Hegnauer, Art. 265, N. 12; Schnyder, s. 56.

¹² Tekinay, s. 457.

edinme işlemine yönelik olmalıdır¹³. Buna karşılık, anne- babanın rızası; belli bir evlat edinme işlemine yönelik olmasa veya evlat edinenin isminin belirtilmemiş yada evlat edinen henüz belirlenmemiş olsa bile, rızanın geçersizliği sonucu doğurmaz (MK. m. 309).

Çocuk rızasını serbest, hür iradesiyle ortaya koymalıdır. Çünkü, rıza, onun kişiliğine ait bir değerdir; bundan dolayı serbestçe karar vermelidir¹⁴. İşleme katılan diğer kişiler bunu, yani küçüğün rızasını, bir baskı, zorlama yaparak sağlamamalıdır. Çocuk esas itibarıyla eşit bir durumda olmalıdır. Bu sebepten dolayı, evlat edinme işlemine karar verecek hakim, çocuğun hür veya baskı altında rızasını açıklayıp açıklamadığını araştırmalıdır¹⁵.

Ayırt etme gücüne sahip küçüğün rızası, evlat edinme işleminin zorunlu bir şartıdır. Bu yüzden, en geç işleme karar verilmeye kadar sunulmalıdır. Ancak, verilen rızadan da, işleme karar verilmeden önce dönülmesi mümkündür¹⁶.

Kanun, evlat edinme işleminde, ayırt etme gücüne sahip çocuğun rızasının mevcut olmasını aramaktadır (MK. m. 308/II). Ancak bu yeni bir durum değildir. Eski Medeni Kanunda da aynı yönde düzenleme mevcuttur (EMK. m. 254)¹⁷. Fakat kanun, ayırt etme gücüne haiz çocuğun rızasını açıklayacağı zamanı açık biçimde ortaya koymadığından, konu doktrinde tartışmalıdır. Hegnauer' e göre¹⁸; standart ölçü olmalıdır. Hess' e göre¹⁹ ise; kabul edilebilir sınır çizilmelidir.

B. Diğer Eşin Rızası

MK. m. 313/III' e göre; evli kişiler yalnızca eşinin rızasıyla evlat edinilebilirler. Burada da rızanın gerekliliği, evlat edinme işlemi için zorunlu bir unsurdur. Fakat kanunda açıkça ifade edilmese de, burada yalnızca ayırt etme gücüne sahip eşin rızası aranmaktadır²⁰. Eski Medeni Kanunda (EMK. m. 255) devamlı olarak ayırt etme gücünden mahrum olan eşin rızasının aranmayacağı açıkça düzenlenmekteydi, fakat her nasılsa bu hüküm yeni Medeni Kanunda yer almamıştır.

¹³ Berki, Ş, Alman İsviçre ve Türk Medeni Kanunlarında Evlat Edinme, Ankara 1962, s. 43-44.

¹⁴ Hegnauer, Art. 265, N. 11; Schnyder, s. 56; Hess, s. 22.

¹⁵ Hegnauer/ Breitschmid, s. 82; Hegnauer, Art. 265, N. 8-9;

¹⁶ Schnyder, s. 57; Hegnauer, Art. 265, N. 13.

¹⁷ Ruhi, A.C, Türk Hukukunda Evlat Edinme ve Evlat Edinme ile İlgili Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması, Ankara 2002, s. 32; Zuegg, s. 170.

¹⁸ Hegnauer, Art. 265, N. 11.

¹⁹ Hess, s. 22.

²⁰ Şipka, Ş, 4721 Sayılı Türk Medeni Kanununun Evlat Edinmeye İlişkin Hükümlerinin İncelenmesi, İÜHF. C. LVII, S. 1-2, 1999, s. 314; Schnyder, s. 58.

Acaba rızası aranan eşin ayırt etme gücünden mahrum olması, evlat edinme işleminin gerçekleşmesini engelleyecek midir? Bu konu doktrinde tartışmalıdır. Bazı hukukçular²¹, ayırt etme gücüne sahip bulunmadığı durumlarda, diğer eşin rızasının aranmayacağını ileri sürmektedirler. Diğer bazı hukukçular ise²², kanun rıza şartını aramakla, diğer eşin yararını korumayı amaçlamaktadır, bu durumda, ayırt etme gücüne sahip olmayan eş korunmaya daha fazla muhtaçtır. Bu sebeple, iradesini açıklayamayan eş için bir kayyım tayin edilerek onun rızasının alınması, daha doğru bir çözüm tarzı olur.

Kanaatimizce rızası aranan eş, sürekli olarak ayırt etme gücüne haiz olmadığı durumlarda, MK. m. 313/III hükmü gereğince, MK. m. 311/I kıyas yoluyla uygulanarak, eşin rızasının aranmaması gerekir²³.

Evli kişinin, üçüncü şahıs tarafından evlat edinilmesinde, diğer eşin rızasını açıklaması, kişiye sıkı surette bağlı bir hak kullanımudur²⁴. Bu sebeple, rıza vermeye yetkili eş ayırt etme gücüne haiz ise, yalnızca o izin verebilir. Buna karşılık, izin vermeye yetkili eş ayırt etme gücüne haiz değilse, onun rızası aranmaz. Evlat edinilecek eş, vesayet altında ise, diğer eşin rızası yanında, vesayet dairelerinin izni de gereklidir (MK. m. 308/III).

Yetişkinlerin evlat edinilmesinde, evli kişinin evlat edinilmesine, diğer eş rıza göstermezse, acaba bu durum hakkın kötüye kullanılması (MK. m. 2/II) olarak nitelendirilebilir mi? Bu soruya somut olaylara bakarak ve MK. m. 2 çerçevesinde cevap verebiliriz²⁵. Eğer eşin rızadan kaçınması açıkça evlilik ilişkisinin ihlali niteliğini taşırsa, bu durum hakkın kötüye kullanılması olarak nitelendirilebilir, yok eğer somut olayda, rızadan kaçınma, evlilik ilişkisini ihlal eden bir durum ortaya çıkarmazsa, rızadan kaçınma hakkın kötüye kullanılması olarak nitelendirilemez²⁶.

Eşin rızadan kaçınması, hakkın kötüye kullanılması olarak nitelendirildiği durumlarda, onun vermediği izin hakimden alınabilir²⁷.

²¹ **Ataay**, A, Evlat Edinme, İstanbul 1957, s. 60; **Egger**, A, İsviçre Medeni Kanun Şerhi, Aile Hukuku (Çeviren, ÇAĞA, T), Ankara 1949, s. 48; **Oğuzman M.K./ Dural**, M, Aile Hukuku, İstanbul 1998, s. 253; **Zevkliler/Acarbey/ Gökyayla**, Zevkliler Medeni Hukuk, Ankara 1999, s. 1077.

²² **Tekinay**, s. 453.

²³ **Hegnauer/ Breitschmid**; s. 89; **Hegnauer**, Art. 266, N. 27; **Berki**, s. 25.

²⁴ **Serozan**, R, Çocuk Hukuku, İstanbul 2000, s. 146; **Schnyder**, s. 58.

²⁵ **Schnyder**, s. 59; **Serozan**, s. 148.

²⁶ **Schnyder**, s. 59.

²⁷ **Tekinay**, s. 453.

Diğer eşin rızasını ne zaman açıklayacağı kanunda belirtilmemiştir. Bu sebeple, rızanın en geç evlat edinme işlemine karar verilmeye kadar açıklanmış olması gerekir²⁸.

Rızanın açıklanması, eski Medeni Kanun döneminde her hangi bir şekle tabi değil iken²⁹, yeni Medeni Kanun bir şekil öngörmüştür (MK. m. 309/II). Eşin rızası, yerleşim yerindeki mahkemede sözlü veya yazılı açıklaması, tutanağa geçirilerek ortaya konur³⁰. Yargıtay³¹ eşlerden sadece birisinin evlat edinilmesi halinde, diğer eşin rızasının alınmasını kesinlikle aramış, rızanın yokluğunu, kamu düzeninin ihlali sayarak evlat edinmenin hükümsüz olacağını belirtmiştir.

C. Vesayet Dairelerinin İzni

MK. m. 308/III' e göre, evlat edinilecek kişi vesayet altında ise (velayet kaldırılmış ve kendisine vasi tayin edilmişse) vesayet dairelerinin izinleri gereklidir. Evlat edinilecek kişi, ister ayırt etme gücüne sahip olsun, isterse olmasın, velayet altında değilse, evlat edinme işlemine vasi ve vesayet dairelerinin izinleri gereklidir³². Eski Medeni Kanunda vesayet altında bulunan kişinin evlat edinilmesinde, ana babanın veya hakim'in izni aranmaktaydı. Yani evlat edinilecek kişi vesayet altında ise, hakim (vasi ve vesayet daireleri) ana babanın karşısında bir alternatif olarak yer almaktaydı³³. Fakat yeni Medeni Kanun bu alternatifli duruma son vererek izin hakkını vesayet dairelerine tanımıştır.

Evlat edinme işlemine izin verecek yetkili vesayet daireleri ise, küçüğün yerleşim yerindeki vesayet daireleridir (MK. m. 411). Yani, vesayet altındaki küçüğün evlat edinilmesinde, küçüğün yerleşim yeri sulh hukuk mahkemesi vesayet makamı olarak, asliye hukuk mahkemesi de denetim makamı olarak izin verebilir. Vesayet daireleri izin verirken, tamamen küçüğün yararını gözetirler³⁴.

MK. m. 308/III' de bir usulden hareket ediliyor, kim vesayet altında ise, vesayet daireleri (vasi, vesayet makamı ve denetim makamı) faaliyete

²⁸ Oğuzman/ Dural, s. 252; Öztan, s. 448.

²⁹ Tekinay, s. 454; Oğuzman/ Dural, s. 252; Öztan, s. 448.

³⁰ Hegnauer/ Breitschmid, s. 89; Hegnauer, Art. 266, N. 24;

³¹ 2. HD. 13. 4. 1962, 2240/2321(Yazıcı/ Atasoy, Şahıs, Aile ve Miras Hukuku ile İlgili Yargıtay Tatbikatı, 1952-1970,Ankara 1970, s. 985; 2. HD. 13.5.1999, 3028/5099 RG. 5.6.1999, s. 23716.

³² Öztan, s. 448; Hegnauer, Art. 265, N. 20; Hess, s. 23; Ataay, s. 314; Egger, s. 47; Hegnauer/ Breitschmid, s. 82.

³³ Öztan, s. 446; Ataay, s. 307; Egger, s. 46.

³⁴ Baygı, C, Evlat Edinmenin Koşulları, AÜEHFD, C. VII, S. 3-4, Cumhuriyetimizin 80. Kuruluş Yılına Armağan, Erzincan 2003, s. 614; 2. HD. 2.5.2002, 4860/ 5701 (YKD. C. 29, Şubat 2003).

geçer³⁵. Eğer vesayet dairelerinin izni yoksa, o zaman şu durumlar ortaya çıkar. Vasinin, vesayet makamına karşı iradesine veya vesayet makamının, denetim makamına karşı iradesine göre, evlat edinme işlemine izin verilir. Vasi haklı bir sebep olmaksızın, evlat edinme işlemine rıza göstermezse, küçük ve onu evlat edinmek isteyen kişi, vesayet makamına şikayette bulunabilirler³⁶. Vesayet makamının kararına karşı tebliğ gününden başlayarak on gün içinde denetim makamına itiraz edilebilir (MK. m. 461/II). Buna karşılık, evlat edinme işlemine karar verecek mahkeme, vesayet dairelerinin izninin yokluğunu göz ardı edemez, göz ardı ederse, yaptığı işlem, uygulanma yüzünden yolsuz ve iptal edilebilir nitelik kazanır.

Vesayet altındaki küçük, vasisi tarafından evlat edinilecekse, kendisine kayyım tayin edilmesi gerekir³⁷.

III. Anne Babanın Rızası

MK. m. 309/I' de evlat edinilmek istenen küçük ise, ayırt etme gücüne sahip olup olmamasına bakılmaksızın, ana babanın rızası aramaktadır. Ancak MK. m. 311' de bazı durumlarda anne ve babanın rızasının aranmayacağı düzenlendiğinden, burada rıza zaruri bir unsur değildir³⁸.

A. Rıza

Küçüklerin evlat edinilmesinde, anne ve babanın rızası, belirli bir şekilde riayet edilerek ve belli bir zaman dilimi içinde ortaya konmalı yada açıklanmalıdır.

1. Anne- Baba

MK. m. 309/I' e göre, küçüklerin evlat edinilmesinde, anne ve babanın iznine ihtiyaç vardır. Burada ifade edilen “anne ve baba” kavramı, öz anne ve baba- biyolojik anne ve baba olarak anlaşılmalıdır. Bu kavram evlat edinen anne ve babayı ifade etmez³⁹.

Küçük üzerindeki velayet hakkına anne ve babadan birisi sahip olursa, çocuğun evlatlık verilmesinde, her ikisinin rızasının birlikte aranıp aranmayacağı hususu üzerinde, doktrinde görüş birliği yoktur. Bu konuda doktrinde, iki farklı görüş ileri sürülmektedir. Bunlardan birincisine göre, küçüğün evlat edinilmesinde ana ve babanın rızası, onların sırf ana baba

³⁵ Schnyder, s. 59; Hess, s. 54; Hegnauer, Art. 265, N. 23; Breitenstein, s. 49.

³⁶ Hegnauer/ Breitschmid, s. 82; Schnyder, s. 60; Baygın, s. 614.

³⁷ Öztan, s. 448; Baygın, s. 615.

³⁸ Schnyder, s. 60; Hegnauer, Art. 265a, N. 4.

³⁹ Schnyder, s. 61.

olmasına dayanır⁴⁰. Yani anne ve babanın rızası, velayet ve bakım ilişkisinden bağımsız bir haktır.

İkinci görüşe göre ise, anne ve babanın rızası, onların çocuk üzerindeki velayet haklarına dayanmaktadır⁴¹. Bu sebeple, velayet hakkı anne ve babadan alınmış ve çocuğa bir vasi tayin edilmişse, evlat edinme işleminde anne babanın rızası aranmaz, vasi ve vesayet dairelerinin izni yeterlidir. Çocuk evlilik dışı bir ilişkinin sonucu meydana gelmiş olup baba ile arasında nesep ilişkisi kurulsa bile, hakim velayeti anne ve babaya vermediği sürece, anne babanın rızası gerekli değildir. Anne- babanın izniyle evlat edinme işlemi yapılırsa, işlem rıza yokluğundan geçersiz olur⁴².

Kanaatimizce, ikinci görüş, evlat edinme işlemi düzenleyen hükümlere daha uygun düşmektedir. Çünkü, MK. m. 308/III' e göre, "vesayet altındaki küçük ..., vesayet dairelerinin izni ile evlat edinilebilir" hükmü bu görüşü teyit etmektedir. Zira, anne babanın rıza hakkı, sırf anne baba olmadan yani nesep ilişkisinden kaynaklansaydı, bu durumda, yani vesayet durumunda da anne ve babanın rızasına ihtiyaç duyulurdu. Ancak, MK. m. 308/III' de yalnızca vesayet dairelerinin izni yeterli görülmüştür. Ayrıca çocuğun evlat edinilmesi esnasında ergin ve ayırt etme gücüne haiz olması durumunda anne ve babanın rızası aranmaz. Buradan da, evlat edinme işleminde anne babanın rızası, velayet hakkına sahip oldukları sürece gerekli olduğu sonucuna ulaşılabilir⁴³. Aksi halde kişi yetişkin olsa da, anne babanın rızası gerekli olurdu. Ancak, doktrinindeki hakim düşünce, anne babanın velayet hakkı bulunmasa bile, bağlayıcı olmadan dinlenmelerinin gerekli olduğu ve mahkemenin kararının böylelikle daha isabetli olacağı yönündedir⁴⁴. Bu bağlamda, çocuğun evlat edinilmesiyle, anne baba velayet hakkına sahip olmasalar bile, çocukla olan ilişkilerinin

⁴⁰ **Kılıçoğlu**, A; Medeni Kanunumuzun Aile- Miras- Eşya Hukukuna Getirdiği Yenilikler, Ankara 2003, s. 112; **Hegnauer**, Art. 265a, N. 3; **Hegnauer/ Breitschmid**, s. 83; **Şıpka**, s. 310; **Hess**, s. 26-27; Aksi görüş, Yargıtay 2. HD.1.11.1969, 5981/ 5453 de, velayet hakkı kimde ise onun rızası aranır (**Yazıcı/ Atasoy**, s. 550), Yine, Yargıtay 2. HD. 24.02.1997, 1303/1953 sayılı kararına göre, "Medeni Kanun 254. Maddesi anne babadan söz etmekte ise de burada amaçlanan yön velayet hakkı bulunan veya kendisine bir hükümlerle velayet hakkı verilen anne babadır. Zira çocuk küçükken anne babasının velayeti altındadır (MK. m. 262)". **Özüğür**, A.İ, Velayet, vesayet Soybağı ve Evlat Edinme Hukuku, Ankara 2002, s. 291.

⁴¹ **Feyzioğlu**, N. F, Aile Hukuku, İstanbul 1986, s. 476; **Oğuzman/Dural**, s. 249-250; **Ataay**, s. 51; **Tekinay**, s. 457; **Baygın**, s. 616; **Öztan**, s. 446; **Serozan**, s. 147; **Zevkliler/Acarbey/ Gökyayla**, s. 1077.

⁴² 2. HD. 24.2.1997, 1305/1953. **Özüğür**, s. 291.

⁴³ **Öztan**, s. 448; Yargıtay 2. HD. 22.05.2000, 5301/6710 sayılı kararına göre ise de " küçükler velayet hakkına sahip olup olmadıklarına bakılmaksızın ana babanın onayı ile evlatlık olabilirler" **Özüğür**, s. 286.

⁴⁴ **Oğuzma/Dural**, s. 250-251.

bundan etkileneceği, anne babanın ilerde velayet hakkına sahip olmaları ihtimalinin göz ardı edilemeyeceği, bu yüzden de anne babaya evlat edinme işlemiyle ilgili ayrıntılı bilgi verilmesi gereklidir. Bundan başka evlat edinme işleminin yapıldığı esnada, anne baba velayet hakkına sahip olmasalar bile, anne babanın vereceği bilgilerin, yapılan işlemin çocuğun yararına olup olmadığının belirlenmesinde önemli rol oynayacağına işaret edilmektedir⁴⁵. Velayet anne babadan yalnızca birisine ait olursa, yalnızca velayet hakkına sahip anne veya babanın rızası yeterlidir. Evlat edinme işlemi kurulduktan sonra, anne babanın her ikisi de velayet hakkına sahip olsa bile işlemin geçersizliği söz konusu olmayacaktır. Ancak, velayet hakkı, anne babadan yalnızca birine ait olduğu durumda, veli ile evlat edinecek kişinin menfaatleri çatışacak olursa, çocuğa bir kayyım tayin edilmesi zorunlu olabilir (MK. m. 426/b.2). Özellikle, anne babanın rızalarını bir menfaat karşılığı açıkladıkları kuşkusu bulunduğu durumlarda, bu yola başvurulmalıdır⁴⁶.

Anne babanın, evlat edinme işlemine rıza göstermeleri için ayırt etme gücüne sahip olmaları gerekir mi? Anne veya baba sürekli olarak ayırt etme gücünden mahrum olursa, MK. m. 311' e göre rıza şartı aranmaz. Ancak anne veya babadan biri, sürekli olarak ayırt etme gücünden mahrum değilse, burada rızanın zamanıyla ilgili bir problem ortaya çıkar, ama ayırt etme gücüne sahip olmasıyla problem çözülür ve rıza bu andan itibaren açıklanabilir. Anne babadan biri uyuşturucu kullandığı esnada izin vermişse, bu izin baştan itibaren geçersiz olur⁴⁷. Çünkü rızayı yalnız ve yalnız anne baba verebilir, istisnai durumlar olmadığı müddetçe onların yerine bir başkasının ikame edilmesi mümkün değildir. Bu yüzden, anne baba ayırt etme gücüne sahip ise, onların rızası kayıtsız şartsız gereklidir⁴⁸.

2. Rızanın Şekli

Rızanın şekli MK. m. 309/II' de düzenlenmiştir. MK. m. 309/II' ye göre, "Rıza küçüğün veya ana ve babanın oturdukları yer mahkemesinde sözlü veya yazılı olarak açıklanarak tutanağa geçirilir". Bu madde, MK. m. 609' un benzeri niteliğindedir. MK. m. 609' da, mirasçı, mirası ret iradesini m. 309/II' de belirtilen yöntemle açıklar. Kanun burada geniş bir seçim hakkı tanımaktadır.

⁴⁵ Köprülü/Kaneti, Aile Hukuku, İstanbul 1989, s. 321; Öztan, s. 447; Egger, s. 46; Oğuzman/Dural, s. 250; Ataay, s. 57; Baygın, s. 616; Feyzioğlu, s. 476.

⁴⁶ Öztan, s. 447; Oğuzman/Dural, s. 250; Ataay, s. 55; Tekinay, s. 458. Yargıtay 2. HD. 6.11.1958, 5134/5199 sayılı kararına göre, "Çocuğun evlatlık verilmesinde, ananın bir menfaat karşılığı hareket edip etmediğinin, hakim tarafından resen araştırılması gerekir". AD. 1958, s. 620.

⁴⁷ Schnyder, s. 67.

⁴⁸ Akıntürk, T, Aile Hukuku, İstanbul 2002, s. 368.

Rıza, evlat edinme işlemine karar verileceği zaman, henüz sunulamamışsa, mahkeme, ana babanın uygun irade açıklamasını sağlamalıdır⁴⁹. Rıza sağlanmadan karar verilemez.

Eski Medeni Kanunda rıza belli bir evlat edinme sözleşmesi için veriliyordu. Bu sebeple, belli olmayan veya nâmı müstear kullanılan evlat edinme için verilen rıza geçerli sayılmıyordu. Yeni Medeni Kanunda ise, verilen rıza, evlat edinenlerin isimlerini kapsamasa veya evlat edinenler henüz belli olmasa bile geçerlidir (MK.m. 309/III).

3. Rızanın Zamanı

Rızanın zamanı MK. m. 310' da düzenlenmiştir. Burada iki durum söz konusudur. Birincisi, rıza hangi zamandan itibaren verilebilir. İkincisi ise, rızadan dönme nasıl olacaktır.

Rıza, çocuğun doğumundan itibaren altı hafta geçmeden önce verilemez. Altı haftadan önce verilen rıza geçersizdir; henüz doğmamış veya doğumun üzerinden henüz altı hafta geçmeden önce rızanın verilmesi yolu kapatılmıştır⁵⁰.

MK. m. 310' daki düzenleme, evlat edinme işlemine izin verecek anne babaya olumsuz etkilerden arınarak, iradelerini serbestçe, hiçbir etki altında kalmadan açıklama imkanı sunmaktadır⁵¹. Özellikle çocuk evlilik dışı bir ilişkinin sonucu meydana geldiğinde, bu süre sınırlaması daha da iyi anlaşılır. Çünkü anne, çeşitli sebeplerden dolayı sağlıklı karar verme iradesinden yoksun kalıp istemediği bir şeyi yapmak zorunda kalabilir. İşte MK. m. 310' daki süre sınırlaması, bu mahsurları ortadan kaldıracı bir nitelik taşımaktadır.

Rızadan rücu ise, rızanın tutanağa geçirilmesinden başlayarak altı hafta içinde aynı yöntemle gerçekleşir. Yani rıza yazılı açıklanmışsa yazılı olarak, sözlü açıklanmışsa sözlü olarak geri alınabilir⁵².

Anne baba, evlat edinme işlemine vermiş olduğu rızasını geri aldıktan sonra, yeniden evlat edinme işlemine izin verebilir. Fakat, rızadan rücutan sonra tekrar verilen rızanın geri alınması mümkün değildir, tekrar verilen rıza kesindir (MK. m. 310/III). Ancak irade sakatlığı yüzünden iptal hakkı mahfuzdur⁵³.

⁴⁹ Hegnauer, Art. 265a, N. 23; Schnyder, s. 62.

⁵⁰ Hegnauer, Art. 265b, N. 3-5; Şıpka, s. 312; Akıntürk, s. 368; Baygın, s.617; Zuegg, s. 171.

⁵¹ Baygın, s. 617.

⁵² Hegnauer, Art. 265b, N. 11; Hegnauer/ Breitschmid, s. 83; Schnyder, s. 63; Şıpka, s. 312; Hess, s. 31.

⁵³ Hegnauer/ Breitschmid, s. 83; Baygın, s. 617.

B. Rızanın Aranmaması veya Objektif İmkansızlığı

1. Şartları

MK. m. 311' e göre, belli durumlarda, anne ve babanın rızası aranmaz. Anne ve babanın kim olduğu veya uzun süreden beri nerede oturduğu bilinmiyor yada ayırt etme gücünden sürekli olarak mahrum bulunuyorsa veya çocuğa karşı özen yükümlülüğü yeterince yerine getiremiyorsa, anne veya babanın evlat edinmede rızası aranmaz.

Anne babanın rıza hakkı, kişiye sıkı biçimde bağlı haklardandır⁵⁴. Yani, rıza anne babanın kişilik haklarından. Anne babanın ölmesi, rıza hakkı ve rızanın zorunluluğunu sona erdirir. Çünkü, kişilik hakları, miras yoluyla intikal etmez. Ancak vasiyet yoluyla çocuğun evlat edinilmesine rıza gösterilebilir. Fakat, rıza ne kanuni temsilci ne de mirasçı tarafından açıklanamaz⁵⁵.

a. Anne veya Babanın Kim Olduğunun Bilinmemesi

Anne babanın rıza hakkı, soybağı ile ortaya çıkar. Soybağı ilişkisi kurulmadığında, anne baba hukuken belirsizdir. Bu durumda rızanın gerekliliği aranmaz.

Terk edilmiş çocukların anne babası: Çocuk terk edilir veya ailesi doğal afet, savaş ortamında veya kaçırma yüzünden kaybolmuşsa yada kimliği bilinmiyorsa, soybağı ilişkisi tespit edilemez⁵⁶. Biyolojik baba ile çocuk arasında, geçerli bir hukuki ilişki kurulmadığı müddetçe, baba gerçekte belli olsa bile, hukuken belli değildir. bu sebeple çocuk evlilik dışında doğmuşsa, velayet yalnızca anneye ait olur ve onun rızası yeterlidir (MK. m. 337).

Anne veya babanın belli olmadığı durumlarda, evlat edinme işlemi için anne babanın rızası gerekli değildir. Çünkü, bu durumda anne babanın rıza hakkı söz konusu değildir. Anne baba rıza hakkına, çocukla aralarında bir ilişki kurulduğunda sahip olur. Anne babanın belli olmadığı durumlarda, çocukla aralarında bir ilişkiden bahsetmek mümkün değildir⁵⁷. MK. m. 311 ve 312' nin uygulandığı durumlarda, problem önceden çözümlendiği için, ilgili anne babanın rızası olmaksızın evlat edinme işlemi gerçekleştirilir.

b. Anne Babanın Uzun Süreden Beri Nerede Oturduğunun Bilinmemesi

⁵⁴ Hegnauer, Art. 265c, N. 3; Hegnauer/ Breitschmid, s. 83; Schnyder, s. 61.

⁵⁵ Hegnauer, Art. 265c, N. 4-5.

⁵⁶ Hegnauer, Art. 265c, N. 7; Hegnauer/ Breitschmid, s. 84; Hess, s. 34.

⁵⁷ Hegnauer, Art. 265c, N. 10; Hegnauer/ Breitschmid, s. 84-85; Schnyder, s.

Eşyanın tabiatı gereği, anne baba rızayı kendiliğinden vermez. Rıza, ya çocuğu bakıp gözetip ve daha sonra evlat edinecek kişi tarafından veya evlat edinmeyi bekleyen kişi tarafından talep edilir. Rızanın talep edildiği esnada, anne babanın nerede oturduğu bilinmiyorsa, rıza hakkı kullanılamaz ve bu durumda onların rızası aranmaz⁵⁸.

Anne babanın uzun süreden beri nerede oturduğu bilinmediği durumlarda, evlat edinme işlemi için, anne babanın rızasının aranmaması hususu, vesayet makamının neresi olduğu bilinmediğinde veya vasisinin nerede olduğu tespit edilemediği durumlarda da aynı sonuç geçerli olmalıdır⁵⁹.

Uzun zaman kavramından MK. m. 307/II' de belirtildiği gibi asgari iki yılı aşan bir süre anlaşılmamalıdır. Burada uzun zaman kavramı, yalnızca MK. m. 311' e göre anlamlandırılmalıdır. Ancak, MK. m. 311' de, açık ve kısa bir süre söz konusu değildir⁶⁰. Ancak uzun süreden beri nerede oturduğunun bilinmemesinde rızanın aranmamasının doğru biçimde tespiti; şartların ve çocuğun durumuna göre değerlendirilmelidir⁶¹.

Anne babanın uzun süreden beri nerede oturduğunun bilinmemesinde, çocuğun durumu da belirleyici olabilir. Örneğin, çocuğun mülteci olması veya kaçırıldığı durumlarda yararının ne olduğunun tespiti her türlü şartlar altında araştırılıp ortaya konmalıdır⁶².

Anne babanın rıza hakkı, uzun süreden beri nerede oldukları veya nerede oturdukları bilinmediği durumlarda ortadan kalkar ve evlat edinme işleminde anne babanın rızaları aranmaz.

c. Anne Babanın Sürekli Olarak Ayırt Etme Gücünden Yoksun Olması

Rıza, kişinin ayırt etme gücüne sahip olmasını gerektirir. Anne babadan biri sürekli olarak ayırt etme gücünden yoksun olursa, evlat edinme işlemine yönelik, rıza hakkı ortadan kalkar⁶³. Çünkü, bir kişi ayırt etme

⁵⁸ **Hegnauer**, Art. 265c, N. 11; **Öztan**, s. 447; **Oğuzman/Dural**, s. 251; **Zuegg**, s. 172; **Serozan**, s. 148; **Zevkliler/Acarbey/ Gökyayla**, s. 1077; Yargıtay 2. HD. 22.03.2000, 1554/3391 sayılı kararına göre de, "...kim olduğu nerede bulunduğu uzun süreden beri bilinmeyen ana veya babanın onayı aranmayacaktır". **Özüğür**, s. 286.

⁵⁹ **Hegnauer**, Art. 265c, N. 12.

⁶⁰ **Hegnauer**, Art. 265c, N. 13.

⁶¹ Yargıtay 2. HD. 30.11.1994, 11167/11726 sayılı kararına göre, "Evlat edinmeye karar davasında ana babanın dinlenmemeleri için mutlaka ve özenle adreslerinin araştırılması, sonuca göre karar verilmesi gerekir". **Özüğür**, s. 292.

⁶² **Hegnauer**, Art. 265c, N. 14; **Schnyder**, s. 66; **Hess**, s. 28.

⁶³ **Hegnauer**, Art. 265c, N. 18; **Schnyder**, s. 67; **Öztan**, s. 447; Yargıtay 2. HD. 22.05.2000, 5301/6710 sayılı kararına göre, "...sürekli olarak ayırt etme gücünden yoksun olan ana veya babanın onayı aranmaz". **Özüğür**, s. 286.

gücüne sahip değilse, tam ehliyetsizdir. Hiçbir hukuki işlem yapamaz, irade ortaya koyamaz.

Sürekli ayırt etme gücünden yoksunluk kavramı, belli bir zaman diliminin veya belli bir sürenin geçmesini ifade etmez. Ayrıca, ayırt etme gücünü ortadan kaldıran sebep de önemli değildir. Yani tedavi edilmeyen akıl hastalığı veya akıl zayıflığından ileri gelmesi önemli değildir. Önemli olan çocuğun yararı gereği evlat edinmek için bakım ve gözetime verilirken, rıza hakkına sahip anne babadan birinin ayırt etme gücünden yoksun olmasıdır. Anne babadan birinin ayırt etme gücünden sürekli yoksunluğu, rızanın aranmamasını doğurur⁶⁴. Daha sonraki bir zamanda ayırt etme gücüne sahip olup olmaması bu sonucu ortadan kaldırmaz, yine MK. m. 311 uygulanır.

d. Anne veya Babanın Küçüğe Karşı Özen Yükümlülüğünü Yeterince Yerine Getirmemesi

Anne babanın rıza hakkı onların şahsiyet haklarından⁶⁵. Rıza hakkı, çocuğu korumaya yönelik hayat ilişkilerini gerektirir ve bu ilişki ortadan kalkarsa, haklı olarak anne babada rıza haklarından mahrum kalır. Dürüstlük kuralı (MK. m.2), evlat edinmenin çocuğun yararına olmasını gerektirir. Eğer evlat edinme işlemi çocuğun yararına gözüküyorsa, bu durumda anne baba rızadan kaçınabilirler. Ancak, evlat edinme işlemi çocuğun yararına gözükmesine rağmen, anne baba rızadan kaçınırsa o zaman hakkın kötüye kullanılması yasağı ile karşılaşır⁶⁶.

Anne babanın özen yükümlülüğünden maksat, çocuğu bakıp gözetmesidir. Bakıp gözetme ise, çocuğa bakmak, onun lehine, faydasına, yararına bir şeyler yapmaktır. Sadece sübjektif yönelmek yeterli değildir. Bakım pozitif bir davranışı gerektirir⁶⁷. Bu davranış çocuğun refahına, yararına yönelik olmalıdır ve refahına yönelik ihtiyaçlar karşılanmalıdır.

Geçim katkı payının ödenmemesi tek başına bakma ve gözetme yükümlülüğünün yerine getirilip getirilmediğinin tespitinde yeterli değildir. Tespitte diğer şartlarda, örneğin maddi manevi tüm yükümlülükler göz önüne alınıp bir değerlendirme yapılmalıdır. Fakat bakım yükümlülüğü sadece iktisadi edimlerin yerine getirilmesi olarak algılanmamalıdır⁶⁸.

Anne baba, çocuğa karşı, bakım, eğitim ve gözetim yükümlülüğünü gereği gibi yerine getirmezse, evlat edinme işleminde rızaları aranmaz.

⁶⁴ **Hegnauer**, Art. 265c, N. 19.

⁶⁵ **Hegnauer**, Art. 265a, N. 3, 265c, N. 20.

⁶⁶ **Schnyder**, s. 67; **Oğuzman/Dural**, s. 251; **Hegnauer**, Art. 265c, N. 20.

⁶⁷ **Hegnauer**, Art. 265c, N. 21a.

⁶⁸ **Hegnauer**, Art. 265c, N. 21c.

Anne baba çocuğun bakımını sürekli olarak başkalarına bırakır, çocukla aralarında bir sevgi bağı kuramazlarsa özen yükümlülüğünü yerine getirmemiş sayılırlar. Özen yükümlülüğünün yerine getirilmemesi, kusurlu bir davranışı gerektirmez, anne babanın deneyimsizliği, hastalığı, özürülü olması gibi nedenlerden de meydana gelse, rıza aranmaz⁶⁹.

Özen yükümlülüğünün ihlali için belirli bir süre gerekli değildir. Anne babanın yükümlülüğünü bir defa ihlal etmesi yeterlidir.

Çocuğa karşı anne babanın özen yükümlülüğünü yerine getirip getirmediğini, tüm şartlar göz önüne alınarak hakim tarafından takdir edilir. Özen yükümlülüğünün ihlaline kanaat getirilirse, rızanın aranmamasına karar verilir. Bu karar anne babayı cezalandırmaya yönelik olmayıp, çocuğun menfaatlerini gözetme amacını taşır.

2. Rıza Aramama Kararı

Eğer bir küçük ileride evlat edinilmek için belli bir süre bakılıp ve eğitildikten sonra, anne baba bu işleme rıza göstermezse, evlat edinme işlemi gerçekleşmez⁷⁰. Kanun bu olumsuzluğu ortadan kaldırmak için MK. m. 312/I' de bir çözüm ortaya koymuştur. MK. m. 312' e göre, bir küçük çocuk gelecekte evlat edinilmek için bir kuruma yerleştirilir ve yerleştirme anında, evlat edinme için gerekli olan anne babadan birinin rızasının eksik olması durumunda, evlat edinecek olanın veya evlat edinmede aracılık yapacak olan kurumun talebi üzerine mahkeme, yerleştirme işleminden önce anne babadan birisinin eksik olan rızasının aranıp aranmamasına karar verir⁷¹. Kararı vermeye yetkili mahkeme ise, küçüğün oturduğu yer mahkemesidir. Küçüğün ileride evlat edinilmek amacıyla bir kuruma yerleştirilmesi dışında kalan diğer durumlarda, anne babadan birinin eksik olan rızasının aranıp aranmamasına ilişkin karar, evlat edinme işlemleri esnasında verilir (MK. m. 312/II)⁷².

Rızanın aranmaması kararı anne babadan birisinin çocuğa karşı özen yükümlülüğünü yeterince yerine getirmemesi sebebine dayanılarak alınmışsa, özen yükümlülüğünü ihlal eden anne veya babasına yazılı olarak bildirilir (MK. m. 312/III)⁷³.

3. Rızanın Etkisi

Evlat edinme işlemi için, anne babasının rızası zorunlu bir unsurdur. Rızanın yokluğu, evlat edinme işleminin kaldırılmasına sebep olur (MK. m.

⁶⁹ Baygı, s. 618.

⁷⁰ Schnyder, s. 70.

⁷¹ Schnyder, s. 71; Akıntürk, s. 369; Hegnauer, Art. 265d, N. 14; Hess, s. 37.

⁷² Hegnauer, Art. 265d, N. 6; Akıntürk, s. 369.

⁷³ Hegnauer, Art. 265d, N. 6; Akıntürk, s. 369.

317). Ancak bu kuralın iki istisnası söz konusudur. Bunlardan birincisi, MK. m. 311' de ortaya çıkar. Rızanın aranmaması söz konusu olduğunda, rızanın yokluğu, işlemin kaldırılması sonucunu doğurmaz. İkinci istisna ise, MK. m. 317 c. 2' de düzenlenmiştir. Buna göre, işlemin kaldırılması, küçüğün menfaatlerini ağır biçimde zedeleyecek olursa, hakimden evlatlık ilişkisinin kaldırılması istenemez.

SONUÇ

Rıza evlat edinme işlemi için, zorunlu bir unsurdur. Rızanın yokluğu, evlat edinme işleminin kaldırılması için bir sebeptir.

Evlat edinme işlemi, bir çok kişiyi etkileyecek bir işlemdir. Bu sebeple bu işlemde etkilenecek kişilerin rızası aranmıştır. Bunlar; ayırt etme gücüne sahip küçüğün rızası (MK. m. 308/II), vesayet dairelerinin izni (MK. m. 308/III), anne babanın rızası (MK. m. 309/I) ve yetişkinlerin evlat edinilmesinde diğer eşin rızasıdır. Evlat edinme işlemine karar verilebilmesi için, gerekli olduğu durumda bu kişilerin rızasının sağlanması zorunluluktur. Buna riayet edilmeme işlemin iptali sonucunu doğurur. Bazı durumlarda, anne babadan birinin rızasının sağlanmaması, işlemin iptali sonucunu doğurmaz (MK. m. 311). Bu husus kanunda istisnai olarak düzenlenmiştir. Bu durumda anne babadan birisinin rızasının yokluğu, işlemin iptali sebebini oluşturmaz.

Anne babanın rıza hakkı, onların küçük üzerindeki velayet yetkisinden kaynaklanır. Velayet hakkına anne baba birlikte sahip oldukları müddetçe ikisinin rızasının sağlanması zorunluluktur. Eğer velayet hakkı, yalnızca anne veya babaya ait ise, sadece onun rızası yeterlidir. Ama diğerinin de, bağlayıcı olmamak kaydıyla hakim tarafından dinlenmesi, işlem açısından faydalı olur.

Anne baba rızasını belli bir şekle riayet ederek açıklamak zorundadır. Anne baba, yazılı veya sözlü olarak rızalarını mahkemeye bildirirler. Mahkeme, yazılı veya sözlü verilen rızayı tutanağa geçirir. Verilen rızanın belli bir işlem veya kişi adına verilmesi zorunlu değildir. Anne baba rızasını doğumdan altı hafta geçmeden önce veremez, verirse rıza geçersiz olur. Verilen rıza aynı usule riayet edilerek, rızanın tutanağa geçirilmesinden itibaren altı hafta içinde geri alınabilir. Geri alındıktan sonra verilen rıza kesindir, geri alınamaz.